

op igjen, og de Guignes's Mening finder stadig nye Forsvarere. Paa den ovennævnte Amerikanist-Kongres i Nancy sammenlignede Udgifveren af „Das Ausland“, Fr. v. Hellwald, ikke uvittig dette Spørgsmaals periodiske Gjenkomst med den store Sølslange, og man var paa Kongressen enig om, at Spørgsmaalet for Øjeblikket ikke kunde afgjøres, men at man maatte afvente Oplysninger fra andre Sider.

Efter Meddelerens Mening vil ogsaa her den sammenlignende Oldgranskning og sammenlignende Etnografi kunne bringe Klarhed, hvor der nu hersker Mørke, og efter hvad der allerede er kommet frem paa dette Omraade, synes man at kunne skimte Spor af en gammel Forbindelse imellem Østasien, særlig Kina, og Amerika. Alexander v. Humboldt og den navnkundige Nordmand Kristian Lassen i Bonn troede at kunne spore Vidnesbyrd om en buddhaistisk Indflydelse i Mejico i de første Hundredeaar efter Kristus. Disse ellers saa fortjente Mænds Ord have dog ingen Vægt i dette Spørgsmaal, da man paa deres Tid endnu kjendte saare lidet baade til Buddhaismen og

til det gamle Mejico; men fordi deres Udgangspunkter vare fejlagtige, er det ikke umuligt, at Videnskaben en Gang i Tiden, om end ad andre Veje, kan komme til den Slutning, at der virkelig har været Forbindelse imellem Amerika og Østasien.

Endelig ville vi nævne, at paa Kongressen i Nancy fremsatte den i Danmark vel kjendte franske Lærde *Eugen Beauvois* den Mening, at Amerika, kort før det blev opdaget af de gamle Nordboer, havde været besøgt af *Irelændere*, og at disse havde haft Nybygder i Amerika. Det fortælles nemlig i Sagaerne om Nordboen *Are Marsøn*, at han blev døbt i et Land hinsides Atlanterhavet, som kaldes *det store Ireland*, og som ikke synes at kunne søges anden Steds end i Amerika. I og for sig er Fortællingen ikke helt urimelig; thi de gamle Irelændere vare ogsaa dristige Søfarere og havde i Følge Sagaerne opdaget Island før Nordboerne. Man kan derfor heller ikke nægte Muligheden af, at de ogsaa kunne være komne over til Amerika; men noget sikkert véd man ikke derom.

Stanleys nyeste Opdagelser i Mellemafrika af O. Irminger.

Det er Guldalderens Tid for Opdagelser i Hjørtet af Afrika; Slag i Slag indløbe de interessanteste Efterretninger fra den store Verdensdels ukjendte indre, og neppe er Nilgaaden bleven løst, før den utrættelige Amerikaner *Henry M. Stanley* dukker op ved Atlanterhavets Bred efter at have udført en Gjerning, der endog sætter Camerons i Skygge, som dog ogsaa rejste Fastlandet igjennem fra Verdenshav til Verdenshav. Det er vistnok næsten utaknemmeligt at bruge et saadant Udtryk i Forbindelse med Camerons store Navn, naar man husker, hvad han udrettede med de ringe Midler, som stode til hans Raadighed; men et Blik paa Kaartet vil overtyde Læseren om, at hvad Stanley nu har udrettet, er noget helt overordentligt. Han har nemlig fulgt Kongoflodens Løb fra Nyangvé til Atlanterhavet, og, saaledes som den Kaartskisse antyder, der ledsagede vor Artikel „de nyeste Rejser i Mellemafrika“ i dette Tidsskrift, er denne umaadelige Strækning aldrig før bleven berejst saa tæt ved Ækvator. Nogle punkterede Linjer, der skulde antyde formodede Søer og Floder, var alt, hvad Kaartet fortalte om disse Egne; Kongos Løb var antydet snart paa den

ene, snart paa den anden Maade; men nu har Stanley fulgt Floden paa den nævnte Strækning, og han har oplyst, at den slaar en lang Bugt mod Nord, lige indtil over to Grader nord for Ækvator, inden den gaar over til sit vestlige og sydvestlige Løb. Det andet brændende Afrikaspørgsmaal er derved blevet løst, Gisningernes Tid er nu forbi, og den vældige Flod, som fører en Vandmasse med sig, større end Mississippis, kan nu aflægges paa Kaartet; den Lualaba, der flyder forbi Nyangvé, er Kongo, og for Eftertiden har man ikke nødig at plage sig med de indfødtes talrige og forvirrende Navne for den store Flod.

Under sine aarelange Rejser for at opdage Nilkilderne vankede Livingstone om i de vandrige Egne, der have vist sig at sende deres overskydende Vandmasse til Kongoflodsystemet, og den store rejsendes Navn bliver derfor knyttet fast til denne Flod, saa meget mere som han endte sit Liv ved Bangveolo Søens Bred. Livingstone besøgte Nyangvé, der ligger ved Lualaba; men længere naaede han ikke, og han kunde aldrig komme fra sin Yndlingstanke om at sætte denne Flod i Forbindelse med

Nilen. Flere store Geografer mente rigtigt nok, at Lualaba maatte høre til Kongosystemet; Højdemaalinger og Sammenligninger mellem Nilens Vandmasse paa forskjellige Punkter og Lualabas ved Nyangvé viste, at de to Floder ikke stode i Forbindelse med hinanden, men derved var ikke godtgjort, at Lualaba var den samme Flod som Kongo. Dr. *Behm* udtalte sig 1872 med stor Sikkerhed for, at Kongo og Lualaba ere én og samme Flod. „Saa sikkert som, at Solen staar over den sydlige Halvkugle, naar det er Vinter for os“, skrev han, „og over den nordlige om Sommeren, og saa sikkert som, at Solen bringer Regn, naar den staar i Zenith for de af denne Regn svulmende Floder, kan det forudsiges, at Lualaba ikke hører til den nordlige Halvkugles Floder; den Del af Afrika, som ligger paa den sydlige Halvkugle har kun en eneste Flod, Kongo, der kan optage Lualabas mægtige Vandmasse“.

Camerons Rejse bragte nu vistnok Oplysninger i i Retning af, at Lualaba og Kongo vare den samme Flod, men han evnede ikke under sit Ophold i Nyangvé at skaffe sig Kanoer til at befare Floden, hvis Løb fremdeles et kort Stykke Vej fra Nyangvé var aldeles ukjendt; men saa kom Stanley. I en kort Meddelelse, som vi gjengive ordret blandt Tidskriftets „mindre Meddelelser“ og som var bestemt til at afsendes som Telegram fra den nærmeste Station, men som naaede England med Posten, melder han den 10de Avgust fra Kongoflodens Munding, at han har fulgt Floden paa hele Strækningen fra Nyangvé til Atlanterhavet. Da vi sidste Gang toge Afsked med Stanley, var han i Udschidschi ved Tanganjikas østlige Bred; siden Avgust 1876 havde man intet hørt fra ham, men hvor meget man saa end var berettiget til at vente af Livingstones „Opdager“, „Ukereves og Tanganjikas Omsejler“, har han dog ved sin Kongofart overtruffet de dristigste Forventninger, og Ejerne af „New York Herald“ og „Daily Telegraph“, der have stillet ham i Spidsen for den kostbare Expedition, som nu for tre Aar siden brød op fra Sansibarkysten, kunne med Rette være stolte af deres Udsendings Opdagelser. Hvor meget end Stanleys korte Meddelelse indeholder, maa man med Længsel oppebie hans Breve og ham selv for at faa noget nærmere at vide om den sidste, vigtige Del af hans Rejse.

I dette Øjeblik vide vi dog nok til i grove Træk at kunne skissere Kongos Hovedløb, efter at den under Navn af Lualaba flyder forbi Nyangvé, som i lige Linje ligger to hundrede danske Mile fra Flodens Udløb. Som man véd, henter Lualaba oprindeligt sin Vandmasse fra de sumpede, af Søer og Floder gjennemskaarne Egne syd og vest for Tanganjika, Egne, der træffende ere blevne

sammenlignede med en umaadelig, mættet Svamp, og Tschambeseffoden, der falder i den østlige Del af den 3600 Fod over Havfladen liggende Sø, Bangveolo; er rimeligvis den fra Atlanterhavet længst bortfjernede Kildeflod. Hvorvidt Tanganjika Søen staar i Forbindelse med Kongos Flodsystem, er endnu ikke opklaret; thi her stemme Cameron og Stanley ikke overens i deres Beretninger om Lukugaffoden, som den første af disse rejsende nævner som Tanganjikas Afløb. Kommer Tanganjika med ind i Kongos Flodsystem, har denne Sø Tilløb øster fra, og dens Kilder ligge kun en halvfjerdsindstyve Mile fra det indiske Hav. Efter at have løbet forbi Nyangvé synes Floden paa et meget kort Stykke Vej at flyde i vestlig Retning for derfra at løbe nord paa i en stor Bue, hvis øverste Punkt ligge endog over to Grader nord for Ækvator; thi her „drejer Floden af til Nordvest, derpaa til Vest og Sydvest“ og, „den er“, skriver Stanley, „fra to til ti engelske Mile bred og fuld af Øer“. Maaske vil en Bredning i Floden vise sig at være den store Sø med de mange Øer, som gaar igjen i de indfødtes Udsagn, og i hvilken disse have fortalt, at Floden falder. Husker man, at Kongo allerede ved Nyangvé er flere Fod dyb i den tørre Aarstid, og at den optager „store Bifloder, især fra den venstre Bred“, samt, „at den imellem den 17de og 26de Længdegrad paa en Strækning af fjorten hundrede engelske Mile har et uafbrudt Løb“, har man vist Ret til at mene, at den paa denne lange Strækning er sejlbare for ret anseelige Fartøjer, naar man undtager en kortere Strækning, hvor der efter Stanleys Udsagn findes „fem store Vandfald, der ligge under Ækvator og ikke ret langt fra hverandre“. Hidtil har man kun kjendt Floden fra dens Munding til omtrent tresindstyve Mile fra Atlanterhavet, hvortil Kaptajn *Tuckey* naaede i Aaret 1816. Tredivem Mile fra Mundingen indsnævres Floden af Bjerge og Skibsfarten standses af Jellala Vandfaldene — „Jellala“ betyder i de indfødtes Sprog „Vandfald“ — der ere ni hundrede Fod brede og tredive Fod høje; men da *Tuckey* havde passeret et omtrent tyve Mile bredt Bælte af Vandfald, havde han en tre Fjerdingsvej bred og flere Favne dyb Flod for sig. Sygdom tvang ham til at vende om, og senere er det ikke lykkedes nogen at trænge højere op ad Floden. Hvorvel *Tuckey* kun naaede til 15½ Graders Længde, og Stanley melder, at Vandfaldsegnen i Bjergene imellem Kysten og det indre naar den 17de Længdegrad, ville maaske de ventede nærmere Oplysninger bringe Overensstemmelse mellem disse noget forskellige Opgivelser. Det lader sig jo ogsaa tænke, at Flodens Præg atter vilde være blevet ændret, dersom *Tuckey* var rejst nogle Mile videre. Neden for Jellala Vandfaldene

bliver Floden bredere og bredere, og man faar den bedste Forestilling om den vældige Vandmasse, som den fører med sig, naar man husker, at Vandet næsten er aldeles forsk over to danske Mile til Søs, at det er brak ti Mile til Søs, at man i fem og halvfjerdsindstve Miles Afstand fra Kysten har fundet farvede Pletter i Verdenshavet, og at Strømmen, der frembringes ved Flodvandet, endnu er saa stærk her, at Skibene maa tage Hensyn til Forsætningen. I Flodmundingen har man paa sine Steder fundet en Dybde af indtil to hundrede Favne; Floden fører en stor Mængde Plantedele langt til Søs, og Strømmen løber med fire til otte Miles Fart.

Er Resultatet af Rejsen stort, har den ogsaa kostet baade Menneskeliv og Penge, og Stanley melder, at hans Expedition kom til Kongos Munding i en „forfærdelig Tilstand“. Under Flodsejladsen har han udholdt mange Kampe; og han blev engang angrebet af endog over halvtredsindstve Kanoer; han har maattet slæbe sine Kanoer gennem tykke Skove, „hvor man ofte maatte lægge Øxen til Side for at bruge Riflen“; de i Nyangvé lejede et hundrede og fyrgetstve Mand gjorde Mytteri; flere af hans Folk blev dræbte af de vildes forgiftede

Pile; den sidste af hans fire Ledsagere, Englænderen Francis Pocock, druknede i et Vandfald; selv havde han nær lidt den samme Skæbne, og hans trofaste Ledsager, Negeren Kalulu, d. v. s. „Antilopekiddet“, som en Araber for sex Aar siden gav ham i Unjamjembe, og som fulgte ham til England og atter var med paa hans sidste Rejse, er ogsaa blandt de døde.

Naar Stanley har besørgt de tiloversblevne af Expeditionen sendte tilbage ved Skibslejlighed til Sansibar, rejser han selv til England, og hans Ophold dér vil faa en særlig Interesse, da han og Cameron, de to eneste hvide Mænd, der have besøgt det Sted, hvor Lukugafloden og Tanjanjika skulle staa i Forbindelse med hinanden, ville faa Lejlighed til at forsvare hver sit Standpunkt om den nævnte Flods Løb. Det kan heller ikke fejle, at jo Stanley vil blive udspurgt om den voldsomme Adfærd, som han ved forskjellige Lejligheder, det siges endog under engelsk Flag, har vist lige over for de indfødte; men Stanley har klaret langt vanskeligere Skær i sit Liv. England vil ikke glemme, hvem der „fandt“ Livingstone og bragte ham Hjælp, og Kongos Besejler kan være sikker paa at blive Dagens Helt.

Mindre Meddelelser.

En international Førstemeridian. Imedens man saa vel til videnskabelig som til daglig Brug overalt bruger det samme Breddegradssystem, udregnes Længden paa forskjellige Maader. Gaa vi tilbage i Tiden, da er Ferros Meridian den ældste, der er bleven brugt af Videnskabsmænd. Ludvig den trettende havde endog til Hensigt at gjøre den til en Slags officiel Meridian; men det varede dog ikke længe, før Franskmændene ombyttede Ferro med Paris, imedens man i England optog Greenwich's Meridian. Da dette Exempel var givet, blev det snart efterlignet i andre Lande, og i adskillige af disse har man udregnet Længden efter vedkommende Lands Hovedstad.

I vor Tid, hvor man arbejder paa at gennemføre et internationalt Mønt-, Maal- og Vægtsystem, have de fleste Lande hvert fulgt sin Vej over for Spørgsmaalet om Meridianen, i Steden for at komme overens om en fælles Hovedmeridian. Hvor vigtig en saadan Overenskomst vilde være, er let at indse. Det er godt gjort, at en Del af de sørgelige Sammenstød til Søs, som saa tit finde Sted, vilde kunne være undgaaede, dersom Søkaartene havde haft samme Meridian, og det samme gjælder om Strandinger. Paa Geografens Omraade vilde det heller ikke være af ringe Nytte at kunne regne med én og samme Meridian; thi om det end ikke er vanskeligt at reducere Længderne fra den ene Meridian til den anden, kræver en saadan Udregning altid en Del Tid. Ogsaa ved Konstruktion af Kaartprojektioner vilde det være særdeles nyttigt, om man havde en fælles Meridian, og dertil en, som er naturligere end nogen af dem, der nu bruges.

Ved den geografiske Kongres i Antwerpen 1871 blev dette Spørgsmaal bragt paa Bane. De Meninger, som ved

denne Lejlighed blev udtalte, førte imidlertid ikke til noget endeligt Resultat; man nøjedes med at fremhæve Fordelen af at bruge Greenwich's Meridian paa alle Søkaart. Heller ikke den geografiske Kongres i Paris 1875 bidrog til at fremme denne Sag; Spørgsmaalet blev ikke sat under Diskussion, og det blev kun nævnt i forbigaaende.

I dette Aar har nu Formanden for det geografiske Selskab i Genève, *Boutillier de Beaumont*, ved et ekstraordinært Møde i det italienske geografiske Selskab i Rom atter bragt Spørgsmaalet frem og samtidig foreslaet en ny Meridian. Denne gaar igjennem Beringsstrædet og berører paa hin Side af Jordkloden slet ikke nogen evropæisk Magts Lande, imedens den paa vor Halvkugle deler hele Evropa og Afrika i to Dele. Den gaar omtrent over Kjøbenhavn, Leipzig, Venezia og Rom, træder ind i Afrika ved Tripolis og ud ved Kongoflodens Munding. Man vilde saaledes efterhaanden kunne oprette Observatorier paa selve Meridianen eller drage Nytte af dem, som allerede findes i de nævnte Byer, saa vel som af de astronomiske Arbejder, som i saa mange Aar ere blevne udførte dér.

Beaumont foreslaar tillige at regne Længden efter Tid, i Steden for som nu efter Grader. Jordens Omkreds skulde efter hans Forslag deles i 24 Timer, hver paa 15 Grader, og hver Time skulde atter deles i Minutter og Sekunder. Folk vilde derved kunne danne sig en simplere og naturligere Forestilling om Steders Længde; man vilde f. Ex. sige, at Paris ligger omtrent 40 Minutter vest for Kjøbenhavn o. s. fr.

G. Rung.

Stanleys Rejse paa Kongofloden. Den store rejsende har sendt „New York Herald“ og „Daily Telegraph“, de to